

Un test estressant per a la governança sanitària

GUILLEM LÓPEZ I CASANOVAS¹

Departament d'Economia i Empresa de la Universitat Pompeu Fabra

1. RELAT DEL PROGRÉS EN CURS

La pandèmia ha estat un xoc que ha posat a prova la resistència de tot el sistema sanitari. Des de l'inici de la crisi es va fer evident que el sistema no estava prou preparat i tenia una cadena de comandament deficient. El sistema de control epidemiològic espanyol (anomenat RENAVE), sotmès a fortes pressions governamentals inicials, no va poder identificar els riscos del virus i no va donar l'alarma a temps. Quan es van elaborar els plans de contingència, van ser tardans: un cop imposades les primeres restriccions, la situació ja era molt difícil de gestionar. Les evidències recents han posat en relleu el paper fonamental que han tingut polítiques com les mesures de distanciament social o les prohibicions de viatjar en l'evolució de la pandèmia des de la seva aparició, subratllant la importància de les intervencions oportunes.

A més, els treballs actuals en aquesta línia suggereixen que esdeveniments públics específics (els anomenats «esdeveniments superdifusors», com ara partits de futbol o demostracions) poden haver contribuït a la propagació primerenca de les infeccions. Tot i tenir el cas d'Itàlia com a referència estreta, el sistema i el Govern no van aconseguir contenir la propagació del virus al principi. Com es pot comprovar a partir de les xifres de casos i defuncions de COVID-19, la gestió de la pandèmia ha estat problemàtica; en particular durant les primeres etapes hi ha hagut molts problemes per mobilitzar recursos, amb una manca notable d'equipament mèdic. Va ser només quan es van imposar mesures estrictes de bloqueig que la propagació del virus es va alentir.

1. A/e: guillem.lopez@upf.edu.

En general, Espanya va patir un nombre relativament elevat de morts per COVID-19 i va experimentar una forta contracció en la seva activitat econòmica. La resposta espanyola a la COVID-19 ha posat de manifest les tensions entre el centre i les comunitats autònomes. Quan el Govern central va declarar l'estat d'emergència nacional, el Ministeri de Sanitat va assumir la majoria de les responsabilitats de salut pública que anteriorment estaven en mans de les regions i en algunes altres parts del Govern central. La presa de decisions primerenques es va caracteritzar per disputes de comunicació i coordinació entre els governs central i regional i va semblar que s'adoptava sense fonamentar-se en proves científiques fortes. Al llarg de la primera onada de la pandèmia es van produir desacords sistemàtics i forts sobre la intensitat, el moment i el mètode d'aplicació de mesures de confinament.

Per exemple, en els primers mesos de l'aparició de la pandèmia, algunes comunitats autònomes van instar a la implementació de mesures de bloqueig estrictes abans de la decisió del Govern central de declarar l'estat d'emergència el 14 de març de 2020. Des del 3 de maig es van prendre decisions sobre la gravetat de les mesures que es van basar en la informació proporcionada pels governs regionals. No obstant això, algunes comunitats van ser acusades d'endarrerir la transmissió d'informació al Govern central, cosa que va posar en perill la presa de decisions ràpides. Les tensions en curs entre el centre i els territoris han estat un factor clau per socavar la mitigació efectiva de la crisi de la COVID-19.

El Govern central va perdre credibilitat en el seu procés d'abordatge de la pandèmia en no fer públics els membres del suposat comitè d'experts independents que va dir que guiava les seves decisions polítiques. Aquesta manca de transparència pot haver disminuït la confiança de la població en les decisions del Govern central, erosionant la seva credibilitat.

A més, no semblava que s'apreguessin les lliçons de la primera onada de la pandèmia, ja que Espanya ha patit una de les taxes de mortalitat més altes d'Europa en les dues primeres onades del pandèmic.

Hi ha consens entre un grup d'experts en salut pública sobre la necessitat d'una investigació a gran escala per avaluar la resposta del govern a la COVID-19. Aquests experts han demanat un procés de presa de decisions més basat en la ciència i el reforç urgent de la xarxa nacional de salut pública, a més d'una forma cooperativa de federalisme, caracteritzada per una més bona comunicació i coordinació.

2. AVALUACIÓ GLOBAL

La gestió de la pandèmia mereix així, en general, un aprovat just, i això després de repesca (terceres i quartes onades) i des d'una magnànima avaluació global. En l'expedient dels que ara volen treure pit més aviat ha quedat una taca més que no

un mèrit. Van fer-ho el millor que van saber (i queden disculpats per això), però no va ser gaire el que varen saber.

De les diferents avaluacions, la del primer trimestre va ser d'un clar suspens: es va negar la realitat, es va trigar massa a reaccionar, no es van preveure correctament les actuacions i la comunicació va ser dolenta. Gairebé totes les assignatures suspeses. A partir del segon trimestre es va millorar alguna cosa: es va «estudiar» en equip, van aparèixer els professionals sanitaris, que van fer un pas endavant substituïnt amb «pràctiques» altres responsables «de teoria» absents. I es va començar a reconèixer que no es tractava de mobilitzar crèdit, sinó d'injectar recursos per salvar l'economia. Se suspenen, en tot cas, les matèries relatives al tractament d'«autònoms», de «dret administratiu autonòmic» i de «fonaments del federalisme fiscal» pel fet d'haver cedit en excés a pressions polítiques centralistes. Es nota, en tot cas, un progrés pendent en assignatures de gestió pública (de passar des d'allò que es diu al que es fa). En el tercer trimestre millora l'aprenentatge pel que fa a com estudiar les matèries a l'empara de tractaments i vacunes. El mateix Govern del país no ha destacat gaire com a alumne avantatjat, fent autonomisme com mai tot i algunes rebel·lies mostrades. Al final ha tingut *profes* «de repàs» d'altres administracions o països i ha millorat força, «passant de curs».

En conjunt, es pot donar un aprovat per pèls, però aprovat. Europa sembla que ens convalidarà l'assignatura que teníem més enfonsada i endarrerida de cada trimestre: la manca de finançament sanitari. A repesca per a l'estiu ens quedarà recuperar la salut pública i l'atenció primària i treure algunes corporacions i alguns sindicats del claustre de la governança pública, amb professionals ben formats fora dels substituïts interins que ara han fet falta, amb aportacions que cal agrair en tot cas. Alguns polítics hauran de romandre un temps, fins a les eleccions properes, de cara a la paret, per copiar i copiar malament, i hauran d'anar «a setembre» (potser a les eleccions espanyoles).